
Tonny alleen op de hei

TEKST: TON SMITS BEELD: ANTON SMITS

Mijn vader was een fervent amateurfotograaf. Hij was in het trotse bezit van een Voigtlander (destijds een icoon onder de camera's), ontwikkelde zelf zijn foto's in zijn donkere kamer en maakte bovenal heel veel dia's. Hij had er dan ook plezier in om voor het gezin met zekere regelmaat een dia-avondje te houden.

Als ik mijn ogen sluit, komen de herinneringen als vanzelf bovendrijven. Opnieuw ruik ik de wat chemisch aandoende lucht van het zojuist uitgerolde projectiescherm. Ik hoor het zachtjes ruisen van de vin die de lamp van de projector koelt. Ik zie mijn vader die met precisie de juiste positie en afstand tussen projector en scherm bepaalt. Net zo lang tot de huis-tuin-

en-keukenfoto's, de vakantiekiekjes in Rockanje en de portretten van ons haarscherp, onvervormd en beeldvullend op het scherm verschijnen.

Een dapper stappend mannetje

Het gezin is in slagorde opgesteld. Mijn vader, met zijn rijzige gestalte, staand naast de projectortafel waar – onder

het plankje waar de projector op rust – een tweede plankje is uitgekapt, waarop de cassettes met de te tonen dia's overzichtelijk staan opgesteld. Mijn vader hield van structuur. Daarnaast mijn moeder, mijn twee oudere zusjes, Ellen en Marja, en dan ik. Als het donker genoeg is, kan het feest beginnen. Bij de anderen. Ik herinner mij vooral de buikpijn en de onrust in mijn lijf.

Hoe oud was ik? Vijf, zes, zeven? We zien een bolderkar op het strand, met daarin mijn zusjes met ijsjes in hun hand. Een vooraankondiging van de dia die nu onvermijdelijk komt. Die dia heeft namelijk een naam gekregen: Tonny alleen op de hei. De titel dekt precies de lading. In beeld een dapper stappend mannetje met een wat bedremmeld gezicht, omgeven door heel veel bloeiende, Veluwe heide. Deze projectie riep bij mij als kind gevoelens van diepe eenzaamheid op. Tonny alleen op de hei. Waar was iedereen?

'Stel je niet zo aan'

Natuurlijk was ik niet alleen op de hei. Ongetwijfeld stond de rest van het gezin áchter de camera, toen mijn vader die foto tijdens een boswandeling maakte. Maar als die ene dia verscheen, riepen mijn zusjes en mijn moeder in koor TONNY ALLEEN OP DE HEI! Ik wist dat dat moment kwam. Wat zich in mijn beleving op het scherm afspeelde, representeerde zich in het nu vóór het scherm. Ik voelde mij eenzaam en moest altijd huilen als die dia kwam. Klagen hielp niet: 'Stel je niet zo aan.'

Er schuilt een gevaar in om jeugdleden toe te schrijven aan een jeugdherinnering. We weten hoe ons geheugen ons foet. Hoe we elke keer als we een 'dia' oproepen uit ons geheugen het beeld weer net op een wat andere manier opslaan. En ook dat we met elke projectie de herinnering versterken. Dat neemt niet weg dat ik als kind een diep gevoel van eenzaamheid met mij meedroeg en dat de dia 'Tonny alleen op de hei' daar een symbool voor is geworden. Thanatos voelde voor mij altijd dichterbij dan Eros. Als ik terugdenk aan mijn jeugd, zie ik een jongetje dat heel veel alleen heeft gescharreld – en ik vermoed dat ik daar als volwassene gewoon mee doorgegaan ben.

Schipbreuk

Lange tijd heb mijn gevoelens van eenzaamheid geprobeerd op te lossen in het contact met vrouwen. Niet zo vreemd. Ik ben als jongste in het gezin grotendeels opgevoed door mijn moeder, met mijn zusjes om mij heen, van wie er één een levensbedreigende ziekte had (en heeft). Er was veel zorg en er was veel angst. Mijn vader was afwezig, mentaal, fysiek of allebei, zoals zoveel vaders van mijn generatie. Hij kwam vaak rond etenstijd (of tot ergernis van mijn moeder net daarna) thuis met een loodgieterstas vol werk. Na het eten ging hij meestal naar zijn werkkamer. 'De zaak' ging voor. Was ik het prinsje van mijn moeder? Dat weet ik niet, maar feit is dat mijn oversteek naar het mannenland maar moeizaam verliep. Ik leed veel schipbreuk en de vraag is of ik ooit helemaal aan de overkant ben aangekomen. Bij vrouwen voelde in me veilig, bij mannen niet. Al mijn hele leven – ook tijdens mijn huwelijk – sleep ik een hele sliert vriendinnen achter mij aan met wie ik intieme (doch niet-romantische) relaties onderhoud. Ik was (en ben) de man

die zelf zijn hart zo makkelijk uitstort en de ander zo goed aanvoelt en begrijpt. De man die graag beschermen en zorgen wil. En ook de man bij wie de schuldknop zo makkelijk is in te drukken, die snel gekwetst is en het zwaard naar voren wat moeizaam hanteert. Een man die lange tijd moeilijk zijn eigen ruimte innam en zich makkelijk aanpaste.

Odysseuse struikelingen

We spoelen het leven een heel stuk vooruit: na een lang huwelijk vallen in korte tijd een aantal dominosteentjes in mijn leven om. Ik raak in een depressie, beland in een huwelijkse crisis en word verliefd op een andere vrouw, waarna een scheiding onvermijdelijk is. Er doen zich, kortom, wat Odysseuse struikelingen voor die de levensstroom dan weer flink aanwakkeren en dan weer bijna volledig doen wegebben. In die verwarrende periode volg ik een basisopleiding systemisch werk.

Tijdens een lunchpauze van een van de trainingdagen neemt een trainer mij apart. 'Jij zou het eens wat meer bij de mannen moeten zoeken.' Ik reageer geagiteerd. 'Waarom zou ik? Wat heb ik dáár te zoeken?' Contact met mannen associeerde ik met bier drinken, voetbal kijken en grof taalgebruik. Niet mijn ding. Lát mij toch bij die vrouwen!

In de middag van diezelfde trainingdag ben ik het middelpunt van een opstelling. Waarbij alle mannen, dus ook ik, in een binnencirkel zitten – één daarvan representeert mijn vader; de vrouwen zitten in een grotere cirkel om ons heen. De trainer checkt hoe we erbij zitten. Iedereen is oké, behalve ik. Ik houd het bijna niet uit en wil zo snel mogelijk mijn stoel verplaatsen naar de buitenste cirkel. Het ongemak is veel te groot.

Afscheid van Mr. Nice Guy

Toch neem ik het advies van de trainer serieus. Als ik zoveel weerstand heb tegen mannengroepen, wordt het hoog tijd om dat maar eens te onderzoeken. En wat ik daar precies van verwacht, dat laat zich nog best lastig omschrijven. Het heeft in elk geval te maken met het verwerven van meer stevigheid, beter voor mezelf opkomen, meer verantwoordelijkheid nemen voor mijn eigen keuzes en me iets minder gelegen laten liggen aan het oordeel van de anderen (mannen en vrouwen). Kortom, een voorzichtig afscheid van *Mr. Nice Guy*. Mannelijke kwaliteiten die mij overigens bijzonder goed van pas komen in de relatie met mijn nieuwe vriendin; een vrouw die stevig is en stevigheid verlangt om zich echt te kunnen geven en bij wie ik intimiteit en seksualiteit weer heel anders ervaar dan in vorige relaties.

Zijn animus en anima nu beter in balans? Ik vermoed van wel. Al ben ik er nog lang niet (alleen al het idee om een keer mee te doen aan een zweethutceremonie kan mij al koude rillingen bezorgen), maar ik ben onderweg. Ooit kom ik thuis, in elk geval bij mezelf, en daarmee misschien ook bij mijn vader van wie ik in 2013 afscheid moest nemen. Zijn Voigtlander heb ik overigens nog. 📷